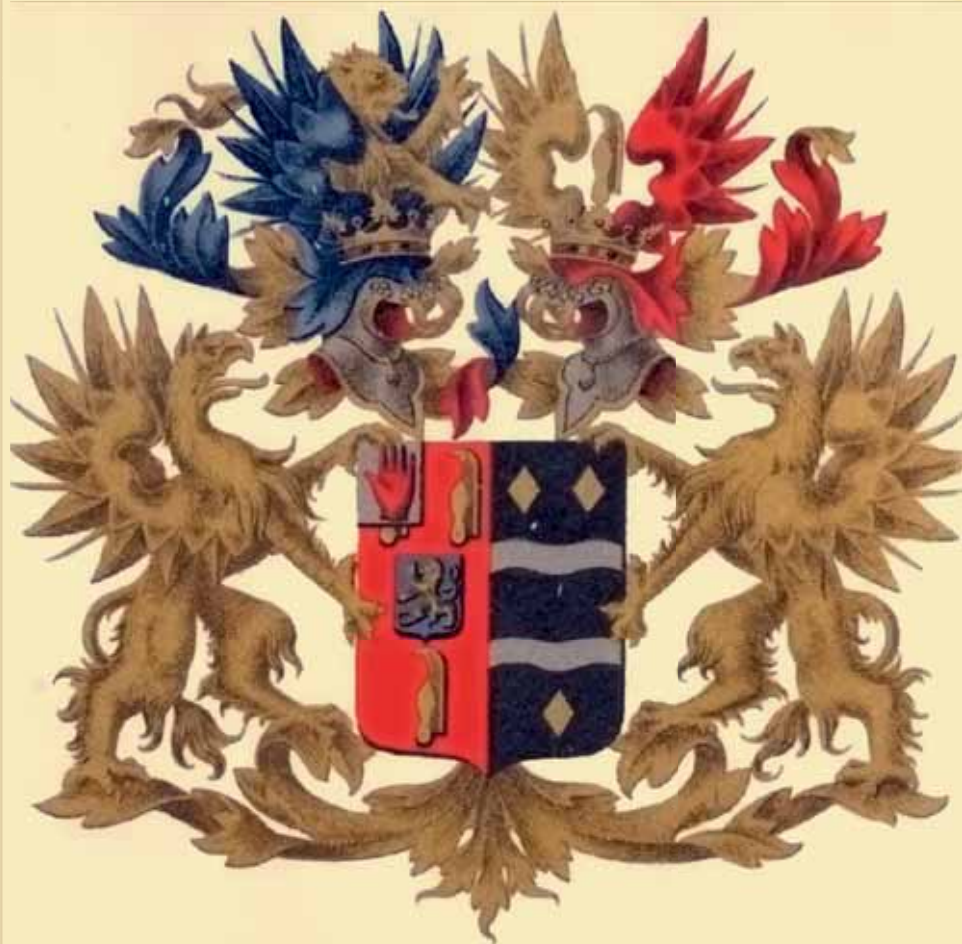

Kouwe Drukte

jaargang 13 - nummer 36 - oktober 2009

uitgave van

verzamelring
De Doolster

VAN CATS DE RAET

Inhoud

Omslagillustraties	3
Voorjaarsbijeenkoms.....	3
Heroïek in heraldiek - Wapens met schaatsen of winterkenmerken.....	4
Schaatsbibliotheek (13)	9
Overijsselaars	13
Na 45 jaar een medaille	16
Oproep (1): schaatsen met koperen plaatjes.....	17
De Elfstedentocht als theaterstuk.....	18
Vitrine	22
Twentse bescheidenheid – een dubbelinterview	24
Boek en zopie	29
Posten en Stempels (9).....	31
IJswegenkaarten (6) De IJskarten van de Krimpenerwaard	32
Ten IJse (4) – Met scaetzen en scouering op de hofgracht.....	37
Oproep (2): Schaatstegels.....	40
Niet de kleren, maar de schaatsen van De Keyzer.....	41
Poolsterpuzzel (3).....	41
Colofon	43

Medewerkers

Martin van der Bij, Hedman Bijlsma, Wiebe Blauw, Klaus Bodlaender, Ed Braakman, Anrie Broere, Hans van der Donck, Krijn van der Ham, Wim van Herk, IJclub Lambert Melisz, Paul Mol, Harry Karssies, Matthy van Klaveren, Frits Locher, Wim Molenveld, Niko Mulder, Caroline van Staaveren.

ISSN 1572-4476

Attentie

Indien u het lidmaatschapsgeld nog niet betaald heeft als wij Kouwe Drukke 37 gaan versturen, wordt u van de verzendlijst gehaald.

Omslagillustraties

Op de voorpagina:

Het wapen van "Van Cats de Raet" In dit nummer wordt aandacht besteed aan wapens met schaatsen of winterkenmerken.

Op de achterzijde:

Een Friese doorloper om op te zitten. De leden van ijsclub Lambert Melisz in Westzaan ontwierpen voor hun dorp twee bijzondere banken in de vorm van Friese doorlopers. Sinds begin februari 2007

staan ze bij "Het Reght Huys" en ingang van de vereniging aan het Zuideinde 156a te Westzaan.

De Vrijwilligers Cees Sopjes, Nico Oosterhoorn, Dirk Hartman, Rein Kelder, Johan Kalf en Antoon Kuiper hebben de zitbanken gemaakt op schaal zeven op één. Dit komt neer op een lengte van 2.40 meter. De illustratie is de bank naast "Het Reght Huys" hier werd tevens een tegel met een lieveheersbeestje geplaatst, het symbool tegen zinloos geweld.

Voorjaarsbijeenkomst:

Op 16 mei 2009 treft een ieder elkaar weer voor de jaarlijkse voorjaarsbijeenkomst. Ditmaal verzamelen we ons bij Krijn van der Ham in Meerkerk. Krijn heeft het prima voor elkaar; een grote partytent staat in zijn achtertuin met daarin, naast vele stoelen, zijn eigen collectie schaatsen en aanverwante attributen, die met veel belangstelling wordt bekeken. Ook zijn collectie stoommachientjes oogst bewondering bij de gasten. Krijn verzorgt ook een geanimeerde diapresentatie over winters in de Alblasserwaard. Teun Wanink verzorgt daarnaast gedurende de ochtend een doorlopende demonstratie hof slijpen van kunstschaatsen, welke eveneens op veel aandacht kan rekenen.

Tegen het middaguur heeft Krijn echter nog meer in petto: een uitgebreide BBQ welke wegge-

spoeld kan worden met de ruim aanwezige drankjes zorgen voor een vrolijke sfeer.

Na deze copieuze lunch zet iedereen zich op een stoel en is 2 uur lang aandachtig toeschouwer van de presentatie van Niko Mulder over de oorsprong van het schaatsen. En Niko heeft zijn best gedaan: een interessante, indrukwekkende en diepgaarvende voordracht, zo is de veelgehoorde mening na afloop.

Heroïek in heraldiek - Wapens met schaatsen of winterkenmerken

Heraldiek is een wetenschap die zich bezig houdt met de betekenis van familiewapens. Het is bekend dat deze uitingen van status, clan of arbeidsaard al op schilden werden gebruikt door bijvoorbeeld Schotten, Kelten en Vikingen. Dit ging vooral in de middeleeuwen gepaard met veel kleuren, tekens of symboliek op schilden, paardenkleden en banieren. Ze gaven de belangrijkheid of de bezigheid van het betreffende adelhuis, gilden of familie weer. Naast wapens van de staat, steden, dorpen, militairen, gilden, kerken zijn er veel meer burgerlijke wapens en vaandels. De doelstelling van de burgerlijke wapens was primair **zich van anderen onderscheiden**.

Het wapenteken, meestal een schild, wordt het familiewapen genoemd en is overerfbaar.

Het gaat te ver om de aanvraag, beoordeling en goedkeuringsprocedure te bespreken, maar alle wapens en vlaggen moeten bij Koninklijk Besluit worden goedgekeurd ten einde officieel te mogen worden gedragen. Opgemerkt wordt dat een ieder een familiewapen mag maken.

We beginnen ons verhaal met een paar gemeentewapens. Er heerst veel symboliek in alle wapens en ook de kleuren hebben in heraldische zin een diepere beteke-

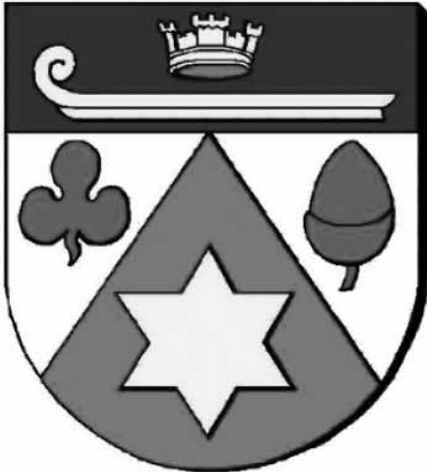
nis, ongeacht of het adellijke of burgerlijke wapens zijn.

Tot voor kort was de gemeente Wergea de enige plaats in Nederland met een schaats in het wapen.

Het wapen is een zilverkleurig schild met een blauwe, gegolfde balk. De balk is beladen met een gouden schaats. Boven de balk zitten twee

rode tandwielen, symbolen voor de (zuivel)industrie, en in het onderste vlak drie rode vissen, die drie drooggemalen polders symboliseren. De blauwe balk is de dorpsdoorsnijdende vaart en de schaats de herinnering aan de Wergeaster schaatsenmakers.

Echter recent is daar (officieus) het dorpswapen van Bartlehiem bijgekomen. Bartlehiem ligt op het punt waar de gemeenten Ferwerderadiel, Tytsjerksteradiel en Leeuwarderadiel samenkomen. Dit wordt gesymboliseerd door de rode driehoek. De zespuntige ster van goud komt uit het wapen van Ferwerderadiel, de eikel en het klaverblad uit het wapen van Leeuwarderadiel. Het blauwe schildhoofd herinnert aan de rol die het dorp altijd speelt tijdens de Elfstedentochten en is beladen met een gouden schaats en gedekt met een kroon van goud. De schaats stelt de schaatstocht voor, de kroon de elf steden. De kleuren van het schildhoofd zijn afgeleid van het Friese wapen.

Dit wapen is vrijwel onbekend en is een verhaal op zich. Het werd nog niet zolang geleden gemaakt door Piet Bultsma (toen tekenaar van de Fryske Rie foar Heraldiek). Het is toen officieel aangeboden aan de oudste inwonerster van Bartlehiem en staat beschreven op de site *Heraldry of the World*.

Ook in het buitenland vindt met wapens met schaatsen.

Dit is het wapen van Ottawa, Ontario Canada.

Een korte verklaring:

De zwaan verbeeldt het eergevoel en schoonheid van het land. De Canadese Gans de nog voortdurende ontwikkeling van Canada en het behoud van zijn tradities. Één daarvan is de geboortegrond van het ijshockey uitgebeeld door de hockey-schaats om de nek van de gans. Beiden staan op een bed van gras en sneeuwvlokken met maple-leaves en tulpen, die sym-

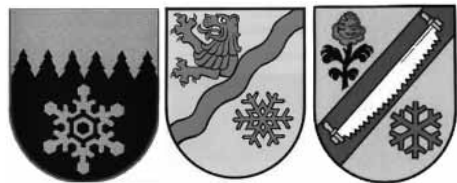
bolisch de Nederlandse verbondenheid weergeven.

Maar ook andere steden op de wereld, vooral rond de poolcirkel hebben winterse zaken in hun wapen. Voornamelijk ijskristallen. Ik heb er 25 gevonden. Een kleine greep.

Jacobshaven, Noord Groenland: sneeuwvlokken en ijsbergen.

Links Mullsjö, Zweden, midden Sand uit Ober Oostenrijk en rechts Calbach in Duitsland.

Naast gemeente- of dorpswapens zijn er in Nederland ook adellijke families die met de winter en het schaatsen iets hebben gehad.

A.A. Vosterman publiceerde in 1880 in het *IJnummer van Eigen Haard* het artikel *De winter in de heraldiek*. Daarbij publiceerde hij onderstaande afbeelding die we even onder de loep nemen.

De bekendste familie is **DE RAET**. Wapenvoerder is Arent de Raet, omstreeks 1600 drost en rentmeester van Hedel, in dienst van Hendrik, Graaf van den Berg (1573-1638) en gedeputeerde van de Staten van Gelderland te Nijmegen, wegens het kwartier van Bommel. De periode is onbekend.

De naam de Raet, komt in verschillende schijfwijzen voor; de Raet, de Readt¹, de Raadt² de Raadt³, en de Raat⁴.

Het standaardschild is een rood schild met drie paalsgewijze schaatsen van goud. De ijzers rechts. Het wapenschild komt in een paar uitvoeringen voor met allerlei randversieringen.

De naam De Raet komt als eerste voor in België waar Koning Sigmund van Bourgondië gehuwd met Aleida van Holland in 1416 de Coat of Arms (Adelstand) verleende aan de Familie de Raet, toen Jan

¹ Eén van de kwartierwapens is van het wapen van Familie van Raije, wapenvoerder overleden op 15 december 1712 en terug te vinden op een rouwbord in de kerk van Maarsen (Blz. 52 Graftschriften, rouwborden en kerkglazen, 1776-1815 van M.L. Hangest d'Yvoy.)

² Wapenboek Edele Nederlandse Families deel 2

³ Wapenkwartieren Nederlandse Geslachten

⁴ Wapenvoerder: De Raet. Eén van de kwartierstaten van Elisabeth Dorothea de Raet, overleden 31 maart 1780

de Raet tot Rijksbaron werd geslagen. Het wapen van toen zag er zo uit.

Let op de schaatsen. Rechtsboven een voetstapel met groot ijzer en in het schild twee schoenachtige schaatsen.

Rechtsboven Onder in schild
Rechtsboven in schild

Een mogelijke verklaring voor het wapen is dat in deze tijd de schaatskunst voornaam en/of erg belangrijk was.

De Raadt

Wapenvoerder Johannes Baptista Franciscus Wilhelmus de Raadt (De Raet)⁵. Heer van Wijer bij Oploo, raad en drost van Boxmeer. Gedood Boxmeer 22 augustus 1744⁶.

Een andere vorm hoort tot de tak van **Godin - Barchman Wuijters**, overleden 23 januari 1780, en is aangetroffen op een rouwbord in de St. Jacobskerk te Utrecht. Het is één van de kwartierwapens van het

⁵ A.A. Vorsterman van Oijen, Stam- en Wapenboek van aanzienlijke Nederlandsche Familiën

⁶ Wapenboek Nederlandschen Adel, J.B. Rietstap

⁷ M.L. van Hangest d'Yvoy. Graftschriften, rouwborden en kerkglazen in Utrecht, Holland, Gelderland en Noord-Brabant, nagetekend in de jaren 1776-1815, (blz. 96) volg.

alliantiewapen⁷ met een extra schaats in het noorden boven de helm.

Van Cats de Raet

Wapenvoerder Jacob van Cats, baron de Raet. Geboren te Varik, huis Boschstein

12 april 1798, kaptein ter zee. Overleden 's-Gravenhage 3 mei 1874. Bij K.B. d.d. 22 april 1843, nr. 50 erkend met de titel baron op alle. Het is een zogenaamd gedeeld wapen.

De Raet

Arent de Raet. Raad in de vroedschap van Haarlem 17 oktober 1695, burgemeester aldaar februari 1714 en '18, overleden 6 maart 1730.

De Raet

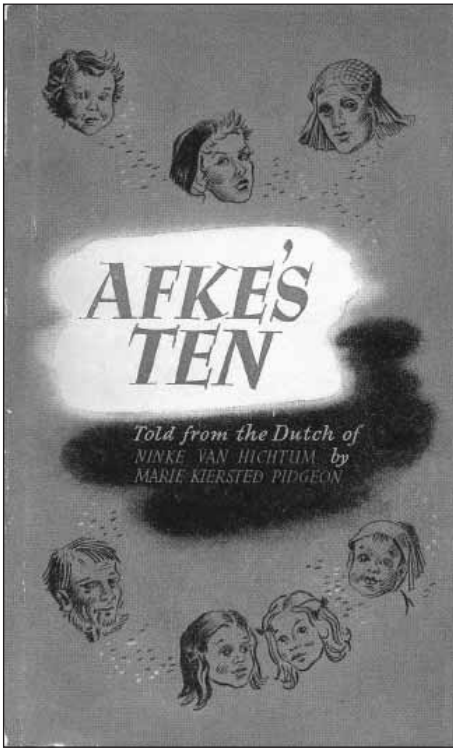
Gualther de Raet, Raad in den Hove van Holland, benoemd 2 mei 1642, overleden 10 januari 1663. Een afbeelding ontbreekt tot op heden.

(wordt vervolgd met uitgebreide bronvermelding in KD37)

Ed Braakman

Schaatsbibliotheek (13)

“Nienke van Hichtum”

Wie Nienke van Hichtum zegt, voegt daar vaak in één adem aan toe *Afke's Tiental*. 'Het boek over de Wargaaster familie Feenstra dat haar wereldfaam zou brengen', aldus een website over de schrijfster Sjoukje Maria Diederika Troelstra-Bokma de Boer. Misschien een tikkeltje overdreven, al is deze Nederlandse klassieker wel degelijk in diverse talen vertaald.

Op onze jaarlijkse ontmoetingszaterdag in oktober kom je op de (ruil)tafels wel gauw eens een tamelijke recente – enigszins aangepaste – editie tegen met een

schaatscover. 'Goed voor de verkoop' moet Interboek indertijd hebben gedacht. Ik zou *Afke's Tiental* bepaald geen 'schaatsboek' durven te noemen. Je komt slechts enkele korte passages tegen. In het eerste hoofdstuk bijvoorbeeld: 'De oude sloot, die de bleek achter 't huisje van een groot weiland scheidde, lag dichtgevroren. De kinderen hadden al geprobeerd er schaatsen op te rijden, maar 't ging niet: er lag te veel stof op het ijs: 't was helemaal stroef. Ze vielen telkens, als ze hun benen wilden uitslaan. Heel vervelend! — Maar vanavond zouden ze de hele sloot onder water zetten; als dat dan bevroor, werd 't een prachtige baan voor alle kinderen uit 't steegje, tenminste zolang de vaarten nog niet helemaal veilig waren. Tot zolang nog "baantje rijden" op de oude sloot, maar dan — de benen vrij uitslaan en overal naar toe! — Verre tochten maken met vaders of grote broers, of ooms en tantes! Heerlijk!' Maar met deze zinnen illustreert de in het Friese Nes geboren domineesdochter in elk geval dat ze opgroeide met ijs en schaatsen. Ze herhaalt dat in het tweede hoofdstuk als de kinderen uit het dorp via de bevroren gracht proberen in de tuin van het oude slot te komen. 'Ja — sterk was 't wel, maar het was in 't midden ingezakt, doordat 't water onder 't ijs voor een deel was weggevloeid — zeker tengevolge van 't openen van de sluizen, waardoor een eind verder het overtollige water uit vaarten en sloten in zee kon stromen. Alle liefhebbers van schaatsenrijden hadden al geprutteld. Waar moesten ze nu rijden? En gevaarlijk was 't

ook. Op plaatsen waar 't ijs met het water naar beneden zakte, zoals hier, zouden de mensen menen dat 't sterk genoeg was; en dan moesten ze er wel doorzakken, omdat 't van onderen geen steun had!' Het is net alsof je een tekst uit het korte wintertje aan het begin van dit jaar leest...

Diverse edities

Afke's tiental verscheen voor het eerst in 1903. In augustus zag ik op de boekenmarkt in Deventer zowaar de eerste druk liggen. De vraagprijs van meer dan 300 euro schrok me meteen af. Bij ons in de boekenkast staan toch al diverse edities. Daaronder enkele met tekeningen van bekende namen als C. Jetses en J.H. Isings Jr. Een andere vooraanstaande illustrator Tjeerd Bottema tekende voor de prentjes in de Friese vertaling *De tsien fan Martens Afke*, die in 1957 in mijn geboorteplaats verscheen. Nadat ik eerder al eens een kleine Engelse uitgave bemachtigde (*Afke's Ten*, een Penguin Book uit 1945), volgde onlangs de gelijknamige Amerikaanse editie uit 1936. We kochten die vooral vanwege de illustraties van de in Nederland geboren Hilda van Stockum. Die naam heb ik in deze kolommen vaker genoemd omdat ze ook *Hans Brinker*-edities illustreerde. Om volledig te zijn: op de planken in de kamer staan ook nog de Zweedse editie *Mor Afkes tio* (Malmö, 1955) en *La dekopo de Afke*, een uitgave van de Friese Esperanto Kring uit 1974.

Drie van de Oude Plaats

Nadat haar huwelijk met de bekende advocaat en politicus Pieter Jelles Troelstra

was gestrand, legde Nienke van Hichtum (het bekendste pseudoniem van Sjoukje Bokma de Boer) zich steeds meer toe op het verzamelen en navertellen van sprookjes, sagen, legenden en volksverhalen uit de wereldliteratuur en ook op het vertalen van buitenlandse kinderboeken. Naarmate ze ouder werd, kwam de behoefte weer boven om oorspronkelijke jeugdboeken te schrijven die in het Friesland rond haar geboorteplaats speelden. Eigenlijk had ze dat het liefst in het Fries gedaan, maar daar was in de jaren dertig de tijd én de markt nog niet rijp voor. Voor deze rubriek moeten we dan vooral het boek *Drie van de Oude Plaats* noemen. Het kwam - kort voor haar overlijden - in 1938 uit bij G.B. van

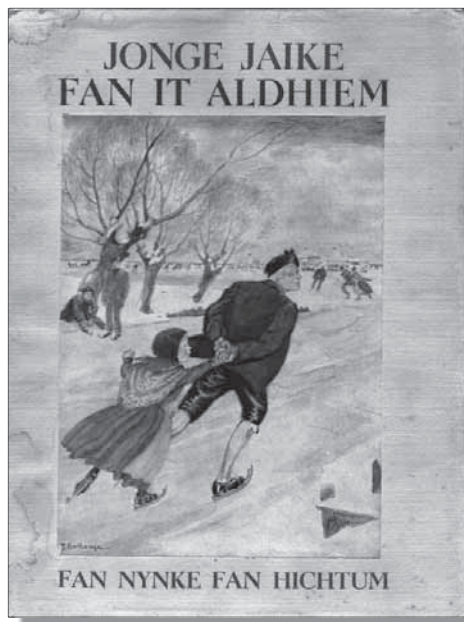

Goor Zonen's Uitgeversmaatschappij N.V. in Den Haag. In haar 'Woord aan de lezers' schrijft Van Hichtum dat het boek meer beschouwd moet worden als een volksdan als een eigenlijk kinderboek. Verder accentueert ze dat ze bij het weergeven van de herinneringen van Aaike – de hoofdpersoon – extra aandacht heeft besteed aan 'de lokale kleur, wat betreft taal, opvattingen en levensgewoonten in dien ouden tijd'. Dat resulteerde in een mengelmoesje van Nederlands met Friese woorden of met Stadsfrieze uitdrukkingen of wat daar voor door moest gaan. In het boek staan twee prachtige schaatshoofdstukken *Aaike's grote schaatsentocht* en *Wat Heit vertelde van Aaikemoei en Hendrik Om*. Meteen al bij de eerste pogingen van Aaike om te schaatsen duikt zo'n Van Hichtum-woord op. In het Fries is 'preamkeskove' een bekend begrip (er is zelfs een trainingsgroep die De Preamkeskowers heet). De auteur verbastert die vorm van schaatsenrijden waarbij je maar met één been afzet tot "praamkeschuiven"....

Blijft over een prachtig sfeerverhaal waarbij vooral de herkomst en het gevaar van kistwerken prima worden uitgelegd. Ook dit boek is geïllustreerd door Tjeerd Bottema, onder andere met een prachtige prent van een schaatsende Aaike achter haar vader.

Die plaat siert ook de stofomslag van de Friese bewerking *Jonge Jaike fan it Aldhiem* die in 1950 – ook bij Van Goor – uitkwam. Meteen valt op dat de hoofdpersoon nu Jaike heet, een veel authentiekere

klinkende meisjesnaam dan het gekunstelde Aaike. Alleen zij die de Friese taal beheersen, zullen me nazeggen dat die authenticiteit in feite voor de gehele tekst van het boek geldt.

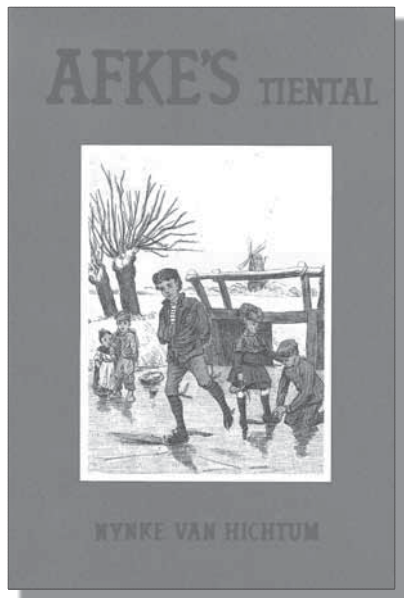

Voor alle volledigheid: het verhaal *Drie van de Oude Plaats* werd voor het eerst gepubliceerd in 1936 als feuilleton in de Leeuwarder Courant. Ik heb een gebundelde versie (Uitgave N.V. De Leeuwarder Courant – geen jaar van uitgifte) die ik drie jaar geleden in Deventer vond. Voor mij heeft dat boekje van 55 pagina's een meerwaarde door het ingeplakte Ex Libris van de Friese publicist S.J. van der Molen. Dan is er verder nog een softcover-editie van de Friese uitgave, die in 1970 bij 'Fan Fryske Groun' verscheen.

Nynke van Hichtum

Tot slot attendeer ik erop dat zowel Nienke van Hichtum als Nynke van Hichtum als pseudoniem voorkomt. Wie trouwens meer wil weten over deze schrijfster - en over voldoende uithoudingsvermogen beschikt - verwijs ik graag naar een magistrale biografie. Aukje Holtrop promoveerde in 2005 op het 'Leven en werk van Sjoukje Bokma de Boer (1869-1939)'. Haar boek Nynke van Hichtum van meer dan 600 pagina's is het lezen meer dan waard.

Hedman Bijlsma

Kanttekening

Tenminste één Poolster-vriend was iets opgevallen: 'Waarom ontbrak jouw Schaatsbibliotheek-bijdrage in het vorige nummer van Kouwe Drukte?' Heel eenvoudig: de redactie had zoveel kopij binnen gekregen dat ik wel een keertje mocht overslaan. Ik ken ook enkele Poolster-collega's die dat niet hebben betreurd. Een- en andermaal verzekeren ze me dat het niet persoonlijk is bedoeld maar er hoeft toch niet zoveel over boeken te worden geschreven in hun blad. En datzelfde geldt - ik citeer - voor al die verhalen over schaatstochten en over postzegels en stempels en over.... Onvermijdelijk volgt de uitsmijter: 'Kouwe Drukte is vooral bedoeld als informatiemedium over oude schaatsen.' Met die stelling ben ik het dus hartgrondig oneens. Je hoeft er de doelstelling van onze verzamelkring eer maar op na te slaan: 'De stichting stelt zich ten doel te bevorderen dat schaatsen en andere winterse objecten van cultuurhistorische waarde die te maken hebben met de productie en het gebruik van schaatsen worden geconserveerd in Nederland, en wil een platform zijn voor het verzamelen en uitwisselen van informatie over schaatsen in de meest brede zin.' Juist schaatsboeken - inclusief boeken die relevante informatie bevatten over het schaatsenrijden - zijn 'andere winterse objecten van cultuurhistorische waarde'. Dus ligt het meer dan voor de hand dat Kouwe Drukte daaraan óók ruim aandacht besteedt. En dus promoot ik nu al zo'n 34 jaar binnen deze kring hét (schaats)boek. Bij leven en welzijn hoop ik het ook nog een tijdje vol te houden. (hb)

Overijsselaars

Hierbij wil ik een type schaats beschrijven dat naar mijn idee in het boek van Wiebe Blauw niet goed aan bod komt. De Overijsselaar heb ik dat type schaatsen genoemd, maar ook in een gedeelte van Drenthe komen ze voor.

Het betreft een type Friese schaats, maar dan veel grover. H. Kedde noemde het eens een Friese werkschaats, wat ook zou kunnen.

Ooit zag ik al schaatsend over de meren en kanalen bij Giethoorn, in Dwarsgracht ter hoogte van het ingevroren pontje om precies te zijn, een boerenvrouw een slede duwen met daarop twee melkbussen en een baal hooi. Zij droeg een paar van die hoge gympen die ook al over de datum waren en ze had dat type schaats aan. Dus de naam werkschaats zou wel toepasse-

lijk kunnen zijn. Ik zou me ook rietsnijders voor kunnen stellen die deze schaatsen gebruikten. In de winter was de weg over het water vaak korter dan over land.

Een aantal kenmerken:

1. Het is een grovere schaats dan de Friese schaats, vooral de hals is dikker.
2. Deze schaats heeft vrijwel altijd een ijzeren teenleergat en heel vaak een kram-schoef achter.
3. De halzen zijn hoog, van zo'n 8 tot 13 cm.
4. Bij veel schaatsen is de voetstapel met een hartvorm afgewerkt. Dit zou tevens voor de leeftijdsbeoordeling van belang kunnen zijn.
5. Het eind van de hals is voorzien van een koperen knop ofwel een metalen punt.

6. De toon is veelal sober afgewerkt en altijd omgeslagen in tegenstelling tot de Friese schaatsen.
7. De schaatsen zijn nooit gelakt, soms geveefd, en een enkele keer met een houteffect.

Ik ken geen enkele Friese schaatsenmaker die dit type schaats gemaakt heeft en zelfs de oudste Friese schaatsen die ik bezit zijn fijner van vorm. Dat wil zeggen dat vooral de hals van de Friese schaats slanker is. Onlangs kocht ik op de Verzamelaarsbeurs weer een prachtig paar en toen ik de man vroeg waar heeft u die vandaan, sprak hij over Staphorst. Nu moet ik zeggen dat ik mijn meeste paren Overijsselaars via twee personen heb kun-

nen bemachtigen. Persoon nummer 1 was een groenteboer in IJsselmuiden, dat aan de andere IJsseloever van Kampen ligt. Hij ging daar onder andere iedere week de boer op met zijn groentewagen en onderweg kocht hij dan boerenantiek. Persoon nummer 2 was ook een opkoper van oude zaken die de boer langs ging in de buurt van Staphorst (ruim genomen). Ook uit de omgeving van Meppel haalde ik enkele paren. Een enkel paar is gemerkt, niet met initialen maar met een teken in het front van het ijzer.

Zouden deze schaatsen er eerder zijn geweest dan de Friese schaats, die veel fijner is? De Friese schaats zou dan een verbetering van die ietwat lompe Overijsselaar zijn. Of zou de ontwikkeling van de schaats in Friesland zich verder naar de snelle wed-

strijdschaats voltooid hebben? Ik zou het niet kunnen zeggen. Wel ben ik er van overtuigd dat het zeer waterrijke gebied aan de IJsselmond, in en rond Giethoorn en de Weerribben een eigen streekmodel heeft voortgebracht. Natuurlijk zal niet iedereen het met mij daarover eens zijn, maar ik vind deze schaatsen echt afwijkend van sommige Noord-Hollandse schaatsen waar ze soms mee verward worden. De Noord-Hollandse Friese schaatsen zijn vaak steiler van hals.

Wim Molenveld

Reacties graag naar W. Molenveld
email fam.molenveld@kpnplanet.nl

Noot redactie: dit type schaats is eerder behandeld door Frits Locher in KD16, p. 6 en KD17, p. 16.

Ik wil jullie graag attent maken op een expositie over ijsvermaak in het Rijksmuseum. De tentoonstelling Hendrick Avercamp "IJspret" is van 20 november 2009 tot en met 15 februari 2010 in het Rijksmuseum te zien.

Voor de voorpret van de IJspret, zie: www.rijksmuseum.nl

Klaus Bodlaender

Na 45 jaar een medaille.

Op zaterdag 2 maart 1963 werd er in het dorpje Arkel langs het riviertje de Linge een schaats-Lingetocht georganiseerd (ik was toen 16 jaar oud) Met een bevriende klasgenoot hadden wij besloten hieraan deel te nemen.

Zaterdagmorgen vroeg, goed gemutst en gekleed van Ameide op de fiets naar Arkel. Eerst naar de bevriende klasgenoot, zijn vader bekeek mijn houten noren en zei, dit gaat niet ik zal ze eerst even slijpen. Zo werden mijn schaatsen in twee steunen geplaatst en met een slijpblok geslepen, met bewondering stond ik er naar te kijken. Zo schaatsen slijpen was mij niet bekend, maar die beste man kwam uit het hoge noorden ook wel Friesland genoemd, de familienaam was de Greef, een bekwame schaats familie. Goed gesteld gingen wij naar het ijsclubgebouw in Arkel om in te schrijven voor de tocht die langs verschillende dorpjes aan de Linge voerde. De routekaart moesten wij laten afstempelen in Spijk, Heukelum, Leerdam, Asperen, Acquoy, Rhenoy, Gellicum en Beesd. Je mocht zelf bepalen tot welk dorp we schaatsten. Vertel ik er nog wel bij dat het 1963 was, periodes met vriezen, sneeuw, dooi en weer vriezen. We moesten net zoveel lopen en klauteren als schaatsen, maar wel Beesd bereikt het verste punt. Na 50 km kwamen we moe maar voldaan in Arkel weer aan, trots lieten wij de stempelkaart zien in het ijsclubgebouw om de medaille in ontvangst

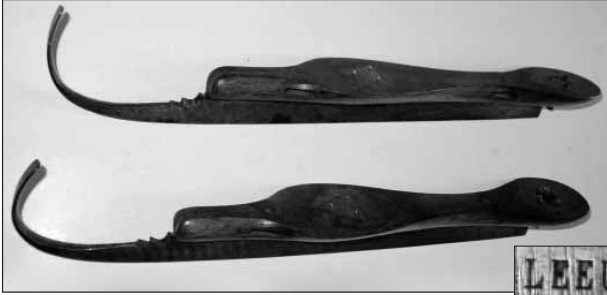
te nemen, helaas die waren op! Zijn we daarom helemaal naar Beesd geschaatst! Anderen waren slimmer, door het slechte ijs niet zover gegaan, die zaten al thuis, de medaille op de borst gespeld. Maar geen nood er worden medailles bijgemaakt schrijf je adres maar op dan wordt hij te zinner tijd opgestuurd. Nou ja daar had je vrede mee, maar op die leeftijd en dan geen bewijs voor thuis....het was niet anders.

Na een week nog geen brief uit Arkel na 2 weken 3 weken 4 weken nog steeds geen brief met de begeerde medaille. Inmiddels april mooi weer en begon de medaille al te vergeten.

Nu ben ik 61 jaar en verzorg winterse avonden met een tentoonstelling en een praatje over de historie van de schaats. Zo werd ik uitgenodigd door de Arkelse ijsclub om de jaarvergadering een invulling te geven. Via via heb ik wat historie van de ijsclub verzameld en vertelde op het eind van de avond dat ze Lingetochten organiseerde met jaar en datum, knikkende hoofden en instemming van oudere leden die dit zich herinnerden, heel voorzichtig verwoordde ik erbij: de medaille is nooit aangekomen. Toen werd het stil, de avond was afgelopen ik was aan het opruimen, kwam er een oud ijsclublid binnen hier heb je de medaille, ik kijk hem verwonderd aan, ja hier heb je hem, hij had er nog een in de la liggen!!

Krijn van der Ham

Oproep: schaatsen met koperen plaatjes

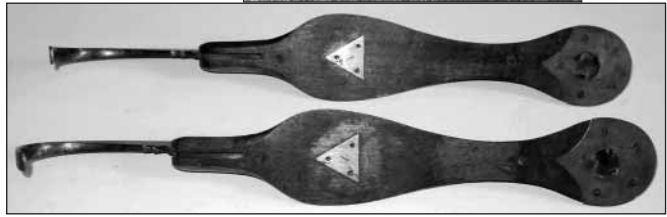

waarschijnlijkheid zijn de schaatsen gemaakt in Den Haag, in 't Slop van Willem Kleyn”.

Op Google trof ik aan dat er rond 1920 een smederij van de Fa. Gebr. Kies en Wildenburg

Dit type schaatsen heb ik met het stempel 'Leeuwenberg Delft' (ijzerwarenhandel tot 1897) en het stempel 'F.D. Bastet'. Ik heb ze ook eens bij een verzamelaar gezien met

het stempel 'T.F. Bastet'. Deze laatste is het stempel van de Thomas François Bastet (1857-1900), messenmaker en verkoper in Amsterdam (zie Van glis tot kopschaats van Wiebe Blauw, blz. 262). F.D. Bastet had een winkel in Den Haag en verkocht daar tafelbestek met zijn naam erin en dus ook schaatsen.

Met een nazaat van de firma F.D. Bastet heb ik contact gehad. Ook hij had de voorletters F.D. Maar vanwege zijn hoge leeftijd had ik contact met hem via iemand anders. Die persoon deelde mij mee: "Naar alle

was aan het Slop van Willemplein 109 in Den Haag. Ook vond ik dat toen het perceel Slop in bezit van Willem Kleijn was. Ik heb tot nu toe geen verder onderzoek gedaan naar deze gegevens. Niettemin neem ik voorlopig aan dat dit model schaatsen in Remscheid (Duitsland) zijn gemaakt voor export naar Nederland. Ik vermoed dat alle schaatsen van dit type van dezelfde maker afkomstig zijn.

Ik zou graag van de Poolsterleden willen weten wie dit type schaatsen in bezit hebben en welke naam er in het ijzer van hun paar schaatsen staat. En natuurlijk ook of iemand aanvullende informatie heeft, bijvoorbeeld wie de maker ervan is.

Frits Locher

De Elfstedentocht als theaterstuk

Vijf Poolsterleden, sommige met ahang, waren op 20 december jl. deelnemer van de Elfstedentheatertocht van het Friese theatergezelschap Tryater in het kader van het 100 jarig jubileum van de Elfstedentocht.

Iets voor 7.30 uur stonden Caroline van Staaveren, Huub Snoep, Robert Koorneef, Harry Karssies en Wiebe Blauw in de startkooi aan de Zwettehaven hun brood te smeren voor die dag. Het zou een lange dag worden, vol theatrale ontberingen en verrassingen op diverse locatie langs de Elfstedenroute.

Wat bracht deze Poolsterleden naar dit Elfstedenspektakel. Ieder had zo zijn eigen overwegingen om mee te gaan. Misschien geeft dit verslag antwoord op de vraag, misschien ook niet. Huub Snoep was de man van het gezelschap die de tocht het vaakst gereden heeft. Maar liefst negen

keer deed hij met een vriendengroep de elf steden van Friesland aan. Drie keer officieel (1985, 1986 en 1997) en zes keer op eigen risico in jaren dat er te weinig ijs lag voor een officiële. Hij voelde zich daar in die startkooi zichtbaar op zijn gemak. Door als enige nog een tweede zak met boterhammen te vullen maakte hij de juiste taxatie van de hongerklop

die zou komen. Om half acht vertrokken we met ongeveer 40 personen in het donker lopend over een lange steiger die ons over de Zwettehaven en het Van Harinxmakanaal naar de Boksumer Dam leidde, het eerste bruggetje in de 200 km lange route. Alle deelnemers waren voorzien van een koptelefoon, waaruit afwisselend teksten kwamen ('je bent een mens met een nummer, tussen mensen met een nummer') en soms geheimzinnige geluiden die de denkbeeldige schaatser min of meer in trance moesten brengen. Vanaf de Boksumer Dam liepen we naar de bus, die 200 meter verder stond. Op de bus was een schaatser geprojecteerd, die al schaat send niet verder kwam. De bus vertrok, en -het zou geen verrassingstheater geweest zijn - eerst naar de finish op de Bonkevaart. Er werd gestopt en terwijl een fanfareorkest door de voordeur naar binnenging en

door de achterdeur er weer uit, kregen we een koek aangeboden in de vorm van een Elfstedenkruis(je). Sommigen zetten aarzelend hun tanden in het kruisje, zich realiserend dat een uniek verzamelobject zo maar werd opgegeten. Uiteindelijk bleek iedereen toch boven zijn verzameling te kunnen staan en liet zich de koek welgevalen.

Met de zuidenwind in de rug snelden we naar Dokkum. Daar aangekomen lagen we al een kwartier voor op het schema. Gelukkig hadden we Harry Karssies in ons midden, die zoals bekend woonachtig is in Dokkum. Hij begon ons sterke verhalen te vertellen over de magie van Dokkum als één na laatste stempelpost. Even dachten we dat hij bij Tryater hoorde. In Dokkum wachtte ons de eerste buitenvoorstelling. Precies daar waar de schaatsers moeten keren op de Ee in Dokkum werden we in grachtenpanden sneeuwpoppen gewaar die langzaam tot leven kwamen, zich naar buiten spoedden en zich schaatsend op de kade voortbewogen. Hier werd in mimevorm het kat en muis spel verbeeld dat zich tussen rijders voltrekt die elkaar

willen aftroeven. Na afloop zijn we als Poolsterleden op de foto gezet rondom de doorloper die zich als bank op de kade bevond. Van deze legendarische foto zijn maar vijf afdrukken gemaakt. Het schijnt dat kopieën in het illegale verzamelcircuit inmiddels kapitalen opbrengen.

Nu moesten we de kale Bouwhoek door om uit te komen in Wijnaldum, even boven Harlingen. Na een kilometer lopen kwamen we uit op een pontontribune die boven de Sexbierumervaart was gebouwd. We zaten op ooghoogte van de bolle akker en zagen aan de horizon langzaam een wat oudere schaatser voortgaan. Via geluidsversterking werden we deelgenoot van zijn gedachten in dit zware deel van de tocht. Hij dacht aan een verbouwing aan zijn huis. Even later werd hij gevolgd door een jongere schaatser die aan een vrouw dacht waarvan hij hoopte dat zij zijn vriendin wilde zijn. Op een gegeven moment ziet de oudere schaatser de jongere schaatser naderen. Maar hij wil niet ingehaald worden en zet aan. Naarmate de rijders elkaar meer naderen uiten ze in stilte opvattingen over elkaar. 'Wat meent die jonge rijder wel niet' en 'ik zal die ouwe te pakken krijgen'. Op het moment dat de jonge de oude heeft genaderd en beiden de jacht niet meer kunnen volhouden legt de jonge zijn hand op de rug van de oude. Eerst is de oude boos, maar na verloop van tijd berust hij in de situatie, die voor beiden een verlichting betekent. Ze vormen nu een eenheid in de strijd tegen de omstandigheden. Dan komt de oude schaatser toch ten val. Hij maant de jonge voort te gaan, hij komt er zelf wel.

En langzaam verdwijnen ze beiden achter de horizon.

Na een korte buszit bevinden we ons in een oude opslagloods aan de haven van Harlingen, waar een merkwaardig tekstloos theater met allerlei mechanische en elektronische geluiden wordt opgevoerd. We maken kennis met de barre strijd tegen de elementen die de meest ultieme krachtsinspanning van de schaatser eist: de Elfstedentocht is een lijdensweg. We zijn net bekomen van deze helse ervaringen of we worden opnieuw een loods binnengeleid. We komen terecht in een transcendente wereld waarin witgeklede schaatsers strijden om de gratie. In de slotscène rijdt een schaatsster op ijsklompen, maar haar droom spat uiteen als haar ijsmullen breken en er een paar houten doorlopers aan haar voeten blijken te zitten, waarmee ze niet meer vooruitkomt, en uiteindelijk op het ijs neerstort. Op dat moment liet onze Caroline van Staaveren, die in 1997 zelf aan de tocht was begonnen, een kort kreetje van herkenning horen.

Het werd weer tijd voor een busreis, nu door de Greidhoek naar Sneek. Daar wachtte ons in een kerk de opvoering van toneel in klassieke stijl. In een paar eenakters werden enkele psychologische hoogtepunten uit de Elfstedenhistorie verbeeld: hoogmoed, samenzwering en verraad en wraak. Ook klassenjustitie ontbrak niet. De oplettende kijker herkende in het spel: de arrogante Coen de Koning, het mystieke Pact van Dokkum en de kwaadsprekerij die leidde tot de diskwalificatie van de

gebroeders Wynia. Dit was het terrein van Robert Koorneef. De fysieke kant van de Elfstedentocht was nooit aan hem besteed geweest. Voor hem was telkens de vraag hoe rijders zich een antwoord zochten op ethische vragen die zich tijdens zo'n lange tocht vroeg of laat aandienden.

Na afloop lokten zingende vrouwen ons als sirenen terug naar de bus. In de schemer zetten we koers naar Sloten. Nu brak het bij vier van ons op dat we geen tweede zakje boterhammen hadden gesmeerd. Gelukkig was Sloten omgetoverd in een winters openluchtmuseum met diverse koek en zopies, waarin de overmoedige vier het eerste half uur hebben doorgebracht. Een deel van de gracht van Sloten was in kunstjts omgezet, waarop gereden werd in oude stijl. Helaas had niemand van ons zijn

of haar schaatsen bij zich. Die teleurstelling werd gecompenseerd doordat we een kijkje konden nemen in een van de vele grachtenpanden die Sloten rijk is. Voorzien van een natje en een droogje kwamen we tot slot in Hindeloopen aan. Nu eens geen bezoek aan het schaatsmuseum van Gauke Bootsma, maar een steile klim op de tribune langs de haven. Hier werd opnieuw een klassiek drama opgevoerd. Een jongeman, die tot zijn middel in het water stond (hij was moe en gevallen), werd tijdens zijn Elfstedentocht mentaal min of meer heen en weer geslingerd door adviezen van zijn gestorven vader en moeder, die met een bootje langzij voeren. De vader verweet hem zwakte en wilde dat hij doorzette. De moeder troostte door te zeggen dat hij een kanjer was omdat hij zijn verlies durfde toegeven. De adviezen van zijn door hem beminde ouders verscheurden hem dermate dat hij aan het slot onder water verdwijnt. Zijn naam was Wiebe... (Kingma).

De terugreis naar Leeuwarden verliep voorspoedig, nog steeds werden we vermaakt door teksten uit de koptelefoons: 'Niets is zo mooi als de beweging, niets is zo mooi als de winter, niets is zo mooi als het links-rechts, niets is zo mooi als het links-rechts....!'

In Leeuwarden zelf was de ontvangst - na een Elfstedentocht van precies 12 uur - zeer hartelijk. Er was de mogelijkheid om in warme baden bij te komen. Daarvan hoefde geen van ons gebruik te maken. Wel hebben we ons tegoed gedaan aan warme koffie, Beerenburg en Friese droge worst. Zo'n Elfstedentocht hadden we nog nooit meegemaakt, maar het maakte onze liefde voor de Tocht wel completer.

Wiebe Blauw

Correctie:

In het artikel "De natten en de drogen" van Henk J Meijering op pagina 23 en 24 van Kouwe Drukke 35 staat in de passage beginnend met: "Maar om het zover te krijgen?" een paar fouten en is niet volledig. De tekst zou als volgt moeten zijn:
"Wel dat ging als volgt: op een liefst donkere, stormachtige zaterdagavond omstreeks 1 december kwam een aantal duistere figu-

ren bijeen om zich in het café een stuk in de kraag te drinken. Vervolgens werd er 's nachts een groot gat in de dijk gegraven en met de schop over de schouder ging men midden in de nacht op de fiets terug naar huis. Was er eens een keer een koddebeier op pad dan verdween de schop tijdig in de sloot langs de weg."

Vitrine

*Affiche van de "Elixir De Kempenaar" (zie Twentse bescheidenheid – een dubbel-interview op badzijde 26)
(Wim Molenveld)*

IJsmoppen een heerlijk koekje uit Vlaardingen. (*Hans van der Donck*)

De moppen zijn een eeuwenoude traditie naar geheim recept, die van bakker op bakker wordt doorgegeven. Voor Westlandse schaatsers die de tocht naar Vlaardingen wagen zijn de moppen uiterst belangrijk. Alleen de terugkeer met een zakje gevuld met deze overheerlijke koekjes bewijst dat ze ook werkelijk in Vlaardingen zijn geweest.

*Bordje IJSBOND KRIMPENERWAARD (zie IJswegenkaart 6 op badzijde 32)
(collectie Wim van Herk)*

Twentse bescheidenheid – een dubbelinterview

De korte, maar o zo leuke schaatswinter van 2009 ligt nog vers in het geheugen als ik op een miezige zondagochtend richting Hengelo rijd voor een interview met twee rasverzamelaars: Wim Molenveld en Frits Locher. Hoe dichterbij ik in de buurt kom, hoe minder water ik zie. Geen water, geen ijs, geen schaatsen? Vergeet het maar ...

*Schaats van
J.P. Becker jr met fijnestikte schoen uit Frankrijk.
Coll. Wim Molenveld*

Hoewel Frits inderdaad heel wat kilometers heeft moeten maken om toertoch-

tenijs te vinden en Wim daar vanwege zijn drukke winkel zelfs nauwelijks aan toe is gekomen, blijken ze beiden heel goed te weten waar Abraham de mosterd haalt als het om oude schaatsen gaat.

In de woning boven de schoenwinkel van het

*Schaatsen met grote koperen bollen.
Vermoedelijk Duits.
Coll. Wim Molenveld*

echtpaar Molenveld, waar Frits inmiddels is aangesloten, komen de tongen al snel los.

Wim: "In de zaak slepen wij ook schaatsen, daar zaten soms rare dingen bij. Haije Kedde wist er alles over te vertellen. Ik luisterde daar altijd sprakeloos naar. In 1986 begon ik zelf met verzamelen."

Frits: "Ik heb als kind altijd in de natuur geschaatst. Ik verzamelde wel postzegels en zo, maar geen schaatsen. Totdat het boek van Wiebe – ik kom ook uit

ven moment ging ik helemaal niet meer naar vlooienmarkten."

Wim: "Frits heeft mij in het begin geholpen met internet en op Ebay. We gingen er ook wel samen op uit, naar Raalte bijvoorbeeld, om Overijsselse schaatsen te zoeken." Elders in dit nummer weidt Wim verder uit over dit type schaats.

Frits: "We vullen elkaar aan en laten ruimte voor elkaar. Wim geeft meer om merkjes bijvoorbeeld. Ik minder."

*Klomschaats met stempel
C. Wahlen
Coll. Wim Molenveld*

Oegstgeest – over Friese schaatsenmakers uitkwam. Ik ben er dus heel laat mee begonnen. Volgens sommigen had het zelfs al geen zin meer. Met geld dat ik uit een erfenis van een oom had gekregen kon ik een aantal schaatsen uit de collectie van Henk Lustig uit Leiden overnemen. Bovendien zat ik al vroeg op internet. Toen ging er een wereld open en werd het verzamelen opeens veel breder. Op een gege-

Wim: "Onze samenwerking is zo waardevol, daar kan geen schaats tegenop."

We zijn ondertussen in de verzamelruimte van Wim aanbeland. Op een grote tafel staan prachtige schaatsen uitgesteld. Aan de wand hangen opvallend veel kleurrijke affiches. Onder andere een kaart van Friesland met schaatsen uit IJlst en Heerenveen. "Die Siluminposter heb ik

geruild voor een geweer uit de oorlog.” Terwijl we schaatsen ter hand nemen en Frits ze fotografeert, valt het gesprek geen moment stil.

Ondanks de goede verstandhouding blijken ze als verzamelaar in meerdere opzichten tegenpolen te zijn. Waar Frits van elke

schaats een foto maakt en de gegevens digitaal opslaat, maakt Wim schetsen van zijn schaatsen met aantekeningen van wat hem opvalt. “Het moet op papier.” Frits onderkent de waarde van die methode: “door het tekenen ziet Wim hoe het hout afgewerkt is, hij analyseert een schaats beter, hij heeft er aan gevoeld en geroken.”

Wim illustreert dit met het verhaal over schaatsen van Arie Barneveld uit Linschoten. “Diens krul-schaatsen haal je er zo uit. Ze zijn herkenbaar aan de typische boog van de hals, de manier waarop hij het ijzer heeft gebogen tussen twee ronde pinnen op zijn werkbank. Ik noem dat de handtekening van de smid.”

Frits werkt heel systematisch aan het uitbouwen van zijn collectie. “In mijn verzameling moet ik zoveel mogelijk de ontwikkeling van de schaats in alle landen kunnen terugzien.” Hij zoekt gericht naar bepaalde typen schaatsen, onder andere via ‘speurders’ in plaatselijke krantjes. “Ik heb ooit geadverteerd in het NRC. Dat was erg duur, maar heeft wel twee hele mooie aanwinsten opgeleverd: een Linschoter en

*Schaats met hakbeugel
G. Spoomaker Ouderkerk a/Y.
Coll. Frits Locher*

een schaats met een gesmede punt." Op zijn verlanglijstje staan onder andere nog klompschaatsen, Heulenaars van Van den Bosch, een opengewerkte kruelschaats van Gorter, de Rodenhuis-Kingmaschaats van Hoekstra en Van Thielschaatsen met eigen stempel. "Ik heb wel Van Thielschaatsen, maar zonder stempel. Die heb ik kunnen kopen van een tuinder uit Den Dungen. Hij gaf me nog een grote bak groente mee, want hij vond het zo zielig dat ik alleen voor

een paar schaatsen dat hele eind had gereden."

Via Marktplaats en Ebay stoot Frits exemplaren af die voor hem geen meerwaarde hebben. Zo kan hij redelijk budgettair neutraal verzamelen. "De boekwaarde is bijna nul."

Wim komt vanwege zijn drukke leven als middenstander aan dit soort zaken niet eens toe. "En ik ben ook nog een uur per dag bezig met het fokken van kippen." Hij zoekt dan ook minder gericht. "Ik ben niet zo'n planner en laat het maar over me heen komen. Uiteindelijk vallen de dingen je gewoon toe." Hij heeft eigenlijk geen speciale wensen. "Ja toch, de volgende

*Philadelphia Club Skate met oorspronkelijk leerwerk.
Clarenbach & Herder, Philadelphia
Coll. Frits Locher*

schaats.” Wel zoekt hij op Marktplaats soms naar oude foto’s met schaatsers. “Foto’s moeten een verhaal vertellen, zoals een Fries in ondergoed aan de start. Dat staat zo ver af van een schaatser met hoge noren in een strak schaatspak.”

Als ik uiteindelijk naar de Twentse krul-schaatsen vraag, blijken die na enig zoeken te zijn weggestopt in een doos onder het bureau. “Twentse bescheidenheid” verontschuldigt Wim zich lachend.

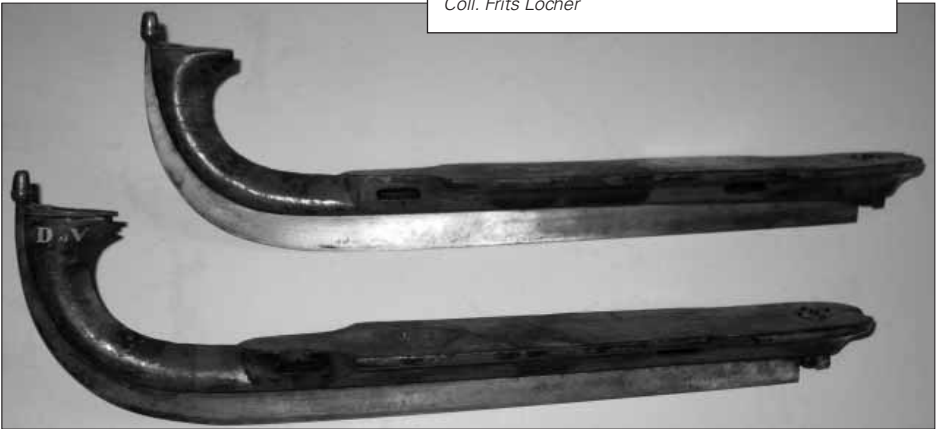
Voor de lunch verkassen we naar het huis van Frits een paar straten verderop. Een woning met tamelijk hoge vertrekken en veel hout. Tussen een hap brood en een slok melk komt Kouwe Drukte ter sprake. Wim vraagt zich hardop af hoe je lezers kunt stimuleren en kunt betrekken. Frits ziet veel in het uitwisselen van ideeën en het plaatsen van oproepen. “Op die manier

kun je lezers verleiden om te reageren.” spreekt hij uit ervaring. En weet je wat mooi zou zijn? Affiches of etalagemodellen van schaatsen op het omslag”

In de hobbykamer van Frits hangen de schaatsen voornamelijk aan de wand. Al met al een behoorlijk internationaal gezelschap. Al mogen die Spoormakers met hakbeugel uit Ouderkerk aan de IJssel er ook zijn. De letters D.V. op een paar mooie Westfriese schaatsen verwijzen naar Douwe de Vries, een schipper die voer van Hoorn op Volendam. Hij leefde van 1850 tot 1940 en tijdens strenge winters reed hij op schaatsen vanuit zijn ingevroren schip naar de wal. “Ik kreeg deze schaatsen aangeboden door zijn kleindochter. Ze zaten in een vuilniszak onder een paar hoge noren.”

Niko Mulder

*Westfriese schaatsen afkomstig van Douwe de Vries (1850-1940)
Coll. Frits Locher*

Boek en Zopie

't Is een familie – Jillert Anema

Het officiële afscheid van Rintje Ritsma was in januari 2009. Dat moment werd gekozen voor de presentatie van dit boek. Jillert Anema heeft één seizoen uit de carrière van de meest succesvolle schaatser van Nederland beschreven van de eerste tot de laatste dag, het langste seizoen ooit. En dan heeft hij het over seizoen 1997 – 1998, het jaar van de olympische Spelen in Nagano. Vanuit zijn eigen perspectief beschrijft hij zijn eigen seizoen waarbij hij fysiotherapeut van Rintje is. Het

is niet echt een biografie, want het gaat maar over één seizoen. Bovendien is het ook niet Rintjes meest succesvolle seizoen. Het is daarentegen waarschijnlijk wel Anema's meeste succesvolle seizoen (als fysio van....). Jammer dat de diverse zwart-wit foto's in het boek vaak te klein en van slechte kwaliteit zijn.

247 pagina's. Te koop in de boekhandel voor € 17,50

Jan Uitham, tjonge wat een kerel – William Pomp

De nummer twee van de elfstedentocht van '63 behoeft verder geen toelichting. Terecht is er nu een boek gewijd aan hem

en zijn prestaties. In korte hoofdstukjes van één pagina worden vele anekdotes uit het leven van deze krachtpatser aan het papier toevertrouwd. Dat zijn carrière er een was die aan het ongelofelijke grens is bij velen bekend, maar na het lezen van dit boek groeit het ontzag voor deze man alleen nog maar. Hij heeft vele tegenslagen moeten doorstaan. Velen zouden hun sportcarrière hierdoor hebben opgegeven. Maar Jan Uitham ging door en werd er sterker door. Tot op de dag van vandaag zet hij sportieve prestaties neer van formaat. Als tachtiger de Alp D'Huez op fietsen, of de vierdaagse van Nijmegen lopen, dat doen niet veel mensen hem na. Dit en vele andere opmerkelijke gebeurtenissen vind je in dit boek terug.

123 pagina's. Te koop in de boekhandel voor € 15.95

Het geheim van Dolle Dries – Wiep Idzenga (in Achilles 04)

Ik heb getwijfeld om dit boek hier op te nemen. Waarom? Het betreft hier namelijk een boek met meerdere sportverhalen in de trend van "Zwart ijs"; maar dan meerdere sporten omvattend. Het verhaal van Dries is slechts één van de verhalen. Maar zijn carrière is toch uniek te noemen. Hij was jarenlang de smaakmaker van het marathonpeloton. Hij heeft een grote bijdrage geleverd aan de populariteit van de schaatsmarathon. Zijn verhaal verdient het om bewaard te blijven, hoewel hij daar zelf anders over denkt. Zijn loopbaan als sporter begon als wielrenner waarbij hij bij zijn allereerste wedstrijd al derde werd. Er

volgden vele zeges, zowel op de fiets als op de schaats. Hij haalde meer marathonzeges dan wie dan ook, haalde Nationale titels in het wielrennen én in het marathonschaatsen. Kortom een icoon van de schaatsport.

128 pagina's (verhaal van Dries 31 pagina's), te koop in de boekhandel voor € 12,50

750 jaar ijs in Amersfoort – Hein Visser

De stad Amersfoort viert in 2009 haar 750 jarig bestaan. Voor Hein Visser was dit een aanleiding om dit boek samen te stellen. Nu eens niet een jubileum van een ijsclub maar van een hele stad. Het oudste bewijs van schaatsactiviteiten in de stad betreft de vondst van een houten schaats die omstreeks 1450 zou zijn

gebruikt. Visser heeft 15 locaties in kaart gebracht waar de Amersfoortse ijsbanen zijn (geweest) en deze locaties uitgebreid gedocumenteerd met tekst en plattegrondjes. Er wordt ruim aandacht geschonken aan de Amersfoortse ijsclub, die dit jaar haar 90 jarig jubileum viert. Het laatste deel van het boek bestaat uit diverse krantenknipsels over de Amersfoortse IJclub Voorwaarts, die tussen 1890 en 1895 heeft bestaan. Een leuk boek met vele foto's en afbeeldingen in kleur. Te bestellen via de Amersfoortse Ijsvereniging, secretariaat@aijv.nl voor € 10,00

Posten en Stempels (9)

2009 een mager jaar voor postzegels. Is het stilte voor een Olympische storm? Het enige meldenswaardige feit - tot nu toe - is een 10 voor uw brief uit Zweden waar, op drie dezelfde postzegels, 2 schaatsers harten in het ijs schaatsen. Klein maar fijn zullen we maar zeggen.

Caroline van Staaveren

IJswegenkaarten (6) - De IJskaarten van de Krimpenerwaard

De eerste kaart uit 1895

handwijzers de wegen naar aangrenzende gemeente aan te wijzen.

Na een drietal voorbereidende vergaderingen wordt op 10 December 1892 te Bergambacht de oprichtingsvergadering gehouden van de IJsbond Krimpenerwaard. Als voorzitter fungeert de heer Geelhoed van de ijsclub uit Schoonhoven, die ook bij de voorbereidende vergaderingen een leidende rol speelde. Hij vangt aan allen welkom te heten in deze eerste officiële vergadering van de IJsbond 'Krimpenerwaard' en zegt

dat wegens de tijdsomstandigheden (het heerschen der Cholera) deze bijeenkomst is uitgesteld tot heden. Verder sprak hij de verwachting uit dat men door gemeen overleg de vruchten der voorlopige vergaderingen te Lekkerkerk, Stolwijk en Haastrecht thans zou neerleggen in een flink reglement. Voor deze vergadering hadden alle clubs naast conceptstatuten en een conceptreglement tevens een situatiekaartje van de Krimpenerwaard ontvangen. In punt 5 van de vergadering komt het volgende aan de orde: *Om zoodra de wateren met ijs zijn bedekt en gelegenheid tot schaatsenrijden bestaat, terstond de algemeene verkeerswegen zooveel mogelijk geschikt te maken voor het zonder gevaar berijden. Iedere club zal zich beijveren zo veel mogelijk in aansluiting met zijn aangrenzende zustervereniging de verkeerswegen in orde te maken en zoo te houden en door*

In het jaar daarop (30 oktober 1893) komt het terreinkaartje opnieuw aan de orde en er wordt besloten dat de situatiekaartjes door iedere club afzonderlijk zullen worden nagegaan en wel voor zoveel betreft de ijswegen in aansluiting met de aangrenzende gemeente. Ook de kleuren van de IJsbond worden bepaald, want zodra het ijs onveilig is zal er aan de wegwijzers een bordje worden gehangen rood geverfd met witte letters "IJ's Onveilig". Ten slotte wordt afgesproken dat iedere vereniging een café zal opgeven dat als bonds-café zal dienst doen en waar de schaatsenrijders informatie en hulp voor kleine verwondingen kunnen bekomen.

In de vergadering van 24 november 1894 wordt het terreinkaartje definitief vastgesteld en hierbij wordt ook besloten om bij de rechte wegen op de kaart de afstanden

te laten drukken. (Dit blijkt later toch niet te zijn gebeurd; wel is er buiten de kaart een drietal tabellen opgenomen, o.a. voor het uren gaans voor zowel grote als kleine reizen). Ook werd besloten dat iedere vereniging zelf voor de bordjes van de bondscafé's moet zorgen.

In de vergadering van 26 november 1897 komt de kaart nog even zijdelings aan de orde, betreffende de volgende passage uit het notulenboek: "... Voorwaar een mooie kas, evenwel merkt de penningmeester, bij monde van de heer Mijnlieff op, dat dit bedrag nogal aanmerkelijk vermindert dient te worden, aangezien er nog verscheidene rekeningen te betalen zijn, die nog niet gepresenteerd zijn. De voorzitter motiveert dit verzuim, o.a. wat betreft de rekening van de kaartjes van de IJsbond hiermee, dat verscheidene kaartjes nog in voorzitters bezit zijn en hij nog geen afrekening met de penningmeester heeft gehouden. De voorzitter geeft in overweging dat die vereniging, die nog kaartjes verlangt, zich

zoo spoedig mogelijk aan zijn adres gelieve te adresseren, op 't moment zijn nog circa 380 stuks voorhanden. "

In de vergadering van 18 november 1898 is de voorzitter afwezig en wordt zijn taak waargenomen door de 2e voorzitter. De kwestie met de voorzitter zoals in de notulen van 1897 was opgetekend is nog altijd niet opgelost zoals uit de volgende passage blijkt. Bovendien durft men zich door zijn afwezigheid ook in een wat scherpere toon uit te laten: "De penningmeester betreurt het, weer niet geheel en al eene goede rekening te doen, aangezien onze voorzitter zijne beloften om alle rekeningen op te zenden niet is nagekomen. De rekeningen van de bordjes, afrekeningen van de terreinkaartjes en rekening van Van Nooten staan nog te betalen. Om eene einde aan de zaak te kunnen maken, en om een volgend jaar eene zuivere rekening te kunnen doen vraagt de penningmeester machtiging nu hij Stolwijk ook een 30 tal kaartjes met het stempel "Schoonh. IJclub" heeft

AFSTANDEN RIJDENS OP SCHAATSEN.			
GROOTERE REIZEN.			
Van Gouda (Stolwijkersluis) via Stolwijk	naar Schoonhoven		1 uur 15 min.
" " " " " "	" Berg-Ambacht		"
" " " " " "	" en Ammerstol		1 "
" " " " " Gouderak	" Ouderkerk a/d IJ.		"
" " " " " Berkenwoude	" Lekkerkerk		1 1/2 "
" " " " " Berkenwoude (" Krimpen a/d Lek 2		"
" " " " " en Lekkerkerk)	" Krimpen a/d IJ.		2 1/2 "
" " " " " " Berg-Ambacht	" Krimpen a/d IJ.		2 "
" " " " " " en Lekkerkerk	" " naar Rotterdam		2 1/2 u.
" " " " " " Polsbroek	" Oudewater		1 uur 5 min.
" " " " " " " "	" " "		"

uitbetaald, om ook met den heer Geelhoed, die hij 35 stuks had geweigerd te betalen, deze te mogen verrekenen. Hetgeen hem wordt toegestaan. De penningmeester deelt mede dat nog circa 140 stuks terrein-kaarten bij hem aanwezig zijn, welke nog steeds ad f 0,10 bij hem verkrijgbaar zijn. Vervolgens dat hij de bewuste 65 stuks zal aanwenden tot verkoop in de café's ...

In de jaarvergadering van 1899 worden de plooiën m.b.t. de financiële aangelegenheden weer glad gestreken. Bovendien zijn er dan vier borden die aan de ingangen van de Waard geplaatst kunnen worden, tien

Bonds-cafébordjes en 169 terrein-kaarten. Je gaat sommige zaken onderzoeken omdat je hoopt antwoorden te krijgen op een aantal vragen, maar als zo vaak roept het soms meer vragen op dan dat je antwoorden krijgt. In het eerste notulenboek staan de jaren 1892 t/m 1925 opgenomen, maar helaas ontbreekt er één ... Precies 1895, het jaar dat de eerste kaart wordt uitgegeven. Ook het jaar daarop 1896 staat summier weergegeven en het verslag wordt pas gearresteerd in 1898. Dit komt door de toenmalige secretaris die in 1897 wordt opgevolgd door de heer Muller. Uit dat verslag nog even de volgende passa-

Een stukje van de kaart, waarop de molens, de wegwijzers, de bruggen en overlopen duidelijk zijn aangegeven (zie ook de verklaring der Teekens).

ge: De voorzitter betreurt het, evenals de andere leden, dat de notulen van de vorige vergadering (1896) niet gelezen kunnen worden, hetwelk te wijten is, aangezien de vorige afgevaardigde van Haastrecht nog niet zoo beleefd is geweest de verschillende stukken betreffende den Ijsbond aan zijn opvolger te doen ter handstellen. De voorzitter geeft na enkele discussie de Heer Muller de raad, dat hij nogmaals op kalme manier zal trachten de verschillende bescheiden te bemachtigen

Wat levert al deze stukjes nu toch aan nieuwe gegevens op? Ten eerste dat de drukker van de kaart de firma S. en W.N. van Nooten uit Schoonhoven is geweest. Zij waren tevens uitgever van de Schoonhovensche Courant. De prijs van de kaart was fl 0,10, althans intern. De kans is groot dat de verkoopprijs iets hoger heeft gelegen. Immers de café's zullen er ook wat aan hebben willen verdienen. Bovendien blijkt uit het feit dat de penningmeester de kaarten terug kocht, dat de ijsclubs de kaarten in hun bezit hadden en in eerste instantie konden bestellen bij de heer Geelhoed, voorzitter van ijsclub Schoonhoven en van de Ijsbond Krimpenerwaard. Ook tussen de regels door is duidelijk te merken dat men het niet eens was dat op veel kaarten het stempel stond van Ijsclub Schoonhoven. Op nagenoeg alle kaarten die ik heb teruggevonden staat inderdaad dit stempel. Het stempel heeft als datum 5 febr. 1895. Waarom deze datum en waarom werden zoveel kaarten gestempeld? De datum is in ieder geval niet de oprichtingsdatum van

de ijsclub Schoonhoven, want die werd opgericht rond 1880. Misschien is het de datum dat de kaarten bij de heer Geelhoed werden afgeleverd, maar het lijkt erop dat het stempel een vaste datum heeft, dus dat de datum niet is te verstellen. In de Schoonhovensche Courant heb ik geen advertentie of stukje terug kunnen vinden dat deze Ijskaart te koop was. Vaak stonden er berichten in over de toestand van het ijs in de Waard, al dan niet of het ijs betrouwbaar was en wel of niet vrijgegeven, maar nooit dat er een ijskaart te koop was. Uit Bar en Boos, het boek van Drs J. Buisman over winterweer, blijkt de winter van 1894/1895 streng te zijn geweest met de koudste februari maand in veertig jaar! Ook de winters van 1896/1897 en 1899/1900 worden als normaal omschreven, alhoewel het notulenboek eind 1897 spreekt over een voorafgaande winter die zich kenmerkte door zachtheid. Blijft nog over hoe groot de oplage geweest moet zijn. Het lijkt mij zeker dat deze 500 of meer geweest is, immers in 1897 zijn er nog 380 bij de voorzitter aanwezig. In het financiële verslag van 1899, waar eindelijk de financiële zaken weer worden bijgewerkt, zou je met enige voorzichtigheid kunnen afleiden dat er misschien 1000 ijskaarten zijn geweest. In alle voorgaande jaren bestonden de inkomsten namelijk uit het saldo van het voorafgaande jaar en de contributie van de ijsclubs. De contributie was jaarlijks tussen de 40 en 50 gulden. In 1898 nemen de inkomsten toe met fl 130,00; trekt men hier de 50 gulden contributie af dan is er een extra toename van 80 gulden en met

nog een kleine 200 ijskaarten in huis dan is een oplage van 1000 exemplaren verdedigbaar. De uitgaven bedroegen dat jaar 240 gulden, maar hiervoor werden dus de vier grote borden besteld alsmede de caféborden en de terreinkaarten. Bij geen ijswinter waren de uitgaven bijna altijd nihil.

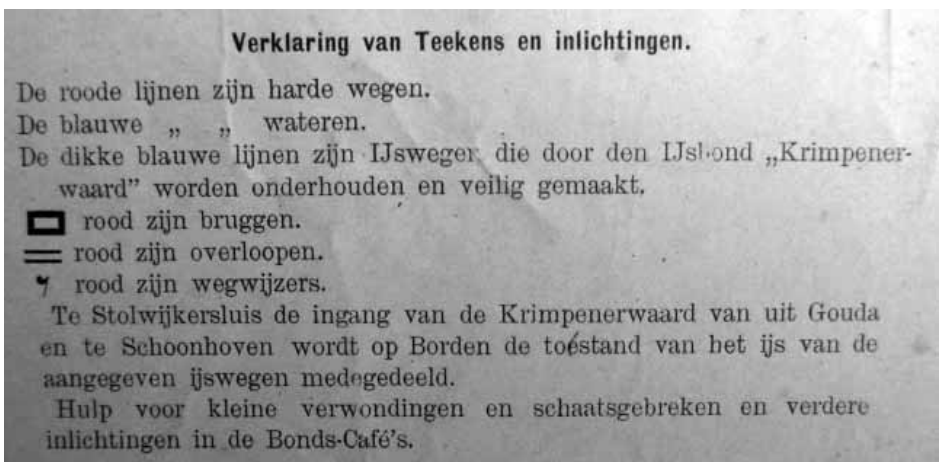
De kaart zelf is een echte ijskaart, deze is uitgevoerd in de kleuren blauw, rood en zwart op een grauwwit/gele achtergrond. De windroos en de schaal ontbreken, maar de laatste is eenvoudig af te leiden en is 1:50.000 geweest en bovendien is de kaart op het Noorden gericht. De kaart is erg duidelijk en heeft veel herkenningspunten omdat alle molens staan aangegeven. Ook de bruggen en overlopen worden weergegeven en een vlaggetje geeft aan waar richtingaanwijzers worden geplaatst. Bovendien wordt aangegeven waar men aan de overzijde van IJssel en Lek de schaatstocht kan voortzetten naar andere plaatsen buiten de Krimpenerwaard. De kaart stamt uit 1895,

dit weten we zeker, ondermeer doordat in het gidsje bij de kaart van de Z.H.IJ. uit 1895 op blz. 38 melding gemaakt wordt van deze kaart. Voor de schaatsenrijders in de Krimpenerwaard moet aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw deze kaart een uitstekend hulpmiddel zijn geweest om zelf een tocht uit te zetten. Hoewel ons lid Harry Karssies een exemplaar bezit op linnen, is het wel duidelijk dat dit door de eerste eigenaar zelf op linnen is geplakt. De kaarten zijn alleen op papier te koop geweest en waarschijnlijk ook alleen maar plano (ongevouwen). Over een eventuele ontwerper van de kaart heb ik niets kunnen terugvinden, maar misschien vinden we in de toekomst nog antwoorden op de overgebleven vragen.

Matthy van Klaveren

Geraadpleegde bronnen:

Archief van de IJsbond Krimpenerwaard
Het boek Bar en Boos van Drs. J. Buisman

Ten IJse (4) – Met scaetzen en scouering op de hofgracht

Aan het hof in Den Haag werden alle Auitgaven tot in de kleinste details vastgelegd in de grafelijke boekhouding. Al zijn ze soms nog zo onbeduidend, ze verschaffen ons boeiende inkijkjes in het hofleven, zoals bijvoorbeeld deze vermelding uit de periode 1392-93:

Item mijn heer Van Oostervant screef den scult enen briif dat hi hem zende zoude III paer scouering ende III paer scaetzen, die Dirc leuerde her Peter vanden Zande, costen XL s. ¹

Een korte toelichting: de heer Van Oostervant (alias Willem van Beieren, zoon van graaf Albrecht) verzoekt Dirk Simonsz (de toenmalige schout van Amsterdam) per brief om hem drie paar scouering (spreek uit: scouering, later verbasterd tot schoverling) en drie paar schaatsen te sturen. Schout Dirk leverde ze voor 40 schellingen aan Pieter van der Zanden, secretaris en kapelaan van Willem van Oostervant².

De woorden 'schaats' en 'schoverling' duiken hier voor het eerst op in de literatuur. 'Scouering' lijkt mij verwant aan het Vlaamse 'scaverdine' (KD35), hoewel Jacob Verdam, een van de samenstellers van het Middelnederlands Woordenboek, dit betwijfelde, omdat ze van klemtoon verschillen. Beide woorden zijn mogelijk afgeleid van 'schaven' of 'schuiven'³, net als later het Groningse 'scheuvel' en de 'schöfel' uit het Duitse Ost-Friesland.

Waarschijnlijk gaat het hier niet om twee verschillende modellen, maar om drie paar houten voetstapels ('scaetzen'⁴) en bijpassende ijzers ('scouering'). In de Middeleeuwen staat het woord 'schaats' namelijk altijd voor een houten steun, zoals kruk, stelt (Vlaams) of schraag. Helaas is de oorspronkelijke brief verloren gegaan, maar uit het feit dat schenkel en houtje afzonderlijk van elkaar worden genoemd, mogen we opmaken dat de smid en de maker van de voetstapel onafhankelijk van elkaar hun halffabricaten leverden. Naderhand daarentegen zou de schaatsmaker (de houtbewerker dus) de leverancier van het eindproduct worden, althans zo ging dat in Amsterdam rond 1500. De schaatsmakers vormden er toen al een afzonderlijke beroepsgroep en maakten deel uit van een houtbewerkersgilde, blijkens de keuren van 1497 en 1551.⁵

Was het toeval dat schout Dirk Simonsz, een rijk man die regelmatig betalingen voorschoot voor de graaf en soms dagen achtereen aan het hof in Den Haag verbleef, deze opdracht kreeg? Of hadden de makers van schaatshouten en -ijzers uit Amsterdam vóór 1400 al zo'n reputatie op hun vakgebied, dat Willem van Oostervant ze persé daar vandaan moest hebben?

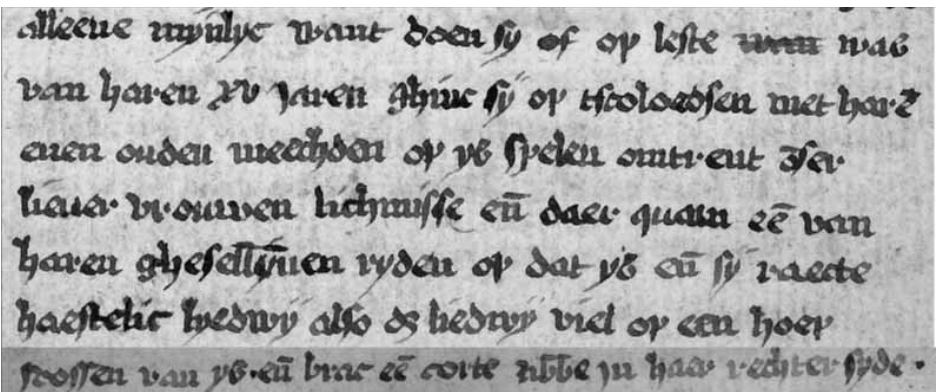
De ene vraag roept de andere op: had de schaatshoutenmaker als specialist eigenlijk al wel bestaansrecht? De situatie in Dordrecht, destijds met zo'n 8000 inwoners de grootste en rijkste stad van het graafschap Holland, kan hier een indicatie

geven. Tegenover duizenden middeleeuwse schoenen of schoenresten is er maar één paar schaatsen opgegraven (zie Ten IJse 2 in KD34). Bovendien bezat slechts één op de vijftien inwoners er destijds leren platijnen, die voor gebruik binnenshuis op de koude lemen, houten of betegelde vloeren toch echt geen overbodige luxe waren.⁶ Op grond van deze verhoudingen denk ik dan ook dat niet meer dan 5 à 6 % van de mensen zich de weelde van een paar schaatsen kon veroorloven; dat wil zeggen de elite en een deel van de middenklasse. De Schiedamse Liedwij bijvoorbeeld had ze kennelijk niet. Ze ging in 1395 het ijs op met schalootsen, een soort klomp of trip met een leren bovenstuk en mogelijk voorzien van ijssporen. Toch werd er in haar milieu wel degelijk geschaatst en quam eê van haren ghesellynen ryden op dat ys⁷, (afb. 1) tenminste als we de tekst over haar leven mogen geloven, die pas na haar dood in 1433 werd opgetekend. Maar het merendeel van de bewoners der lage

landen schoof aan het einde van de 14e eeuw nog altijd met glissen en prikstok over het ijs ...

Terug naar de schaatshoutenmakers. Amsterdam telde rond de eeuwwisseling zo'n 4700 zielen. Daarvan hadden volgens mijn beredeneerde schatting circa 250 à 300 mensen schaatsen, maar die kochten ze natuurlijk niet elk jaar en zeker niet het hele jaar door. Ik vermoed dan ook dat het nog te vroeg was voor specialisatie en dat schaatshouten door platijnmakers of andere houtbewerkers werden vervaardigd. Tenzij de schaatmakers uit Amsterdam inderdaad bijzondere naam en faam genoten en een onvoorstelbaar groot afzetgebied bestreken ...

Het valt te betwijfelen of de schaats met afzetpunt, die in de Oude Hofgracht in Den Haag is gevonden (afb. 2), onderdeel uitmaakte van de bestelling van Willem van Oostervant uit 1392. De driehoekige riem-

Schaats met afzetpunt
Hofgracht Den Haag
Ca. 1350-1450
© Afd. Archeologie Gemeente Den Haag

gaten in het populierenhout zijn namelijk ongeschikt voor brede leren riemen, zoals je die bij een paar grafelijke schaatsen eigenlijk zou verwachten. Ook dit gegeven wijst er op dat er niet uitsluitend door de adel werd geschaatst, maar ook door ondergeschikten. In dit geval ligt het voor de hand om aan iemand uit de omvangrijke hofhouding te denken, want niet iedereen had vrij toegang tot het ommuurde terrein. De schaats is 21,4 cm lang, in de middeleeuwen een kleine heren- of grote damesmaat⁵. Technisch gezien was er sinds de Dordtse schaats grote vooruitgang geboekt: de ijzers waren niet langer dubbel om de stapel geslagen en aan de voorzijde lijkt zelfs al een toonhaak te zijn gebruikt. Het brede ijzer loopt enigszins taps af tot 9 mm aan de achterzijde. Er zit zoveel ruimte tussen de onderzijde van de afzetpunt op de hals en het loopvlak van de schenkel dat er met deze schaats zonder problemen zijwaarts kon worden afgezet. Koos je voor de afwikkeling van de afzet over de punt, dan was de hoek tussen de ijsvloer en het loopvlak van de schenkel vergelijkbaar met

de hoek, die men maakte met trippen in een zachte ondergrond (zie KD34).

Schaatsen was overigens niet het enige wintervermaak aan het hof. Een post uit de grafelijke boekhouding van 1395 luidt:

... als mijn here ende mijn vrouwe op te ijse Delfwairt gaen wouden, betailt van colven, ballen, van sleden te huur ...⁸

Of graaf Albrecht en zijn vrouw toen, op die bewuste maandag na Sint-Nicolaas, geschaatst hebben, zullen we wel nooit weten. Als het grafelijk echtpaar zelf schaatsen bezat, hoefden ze die niet te huren en werden ze dus ook niet vermeld. Doorgaans gaven kolvers overigens de voorkeur aan ijssporen.

Met een andere, bijzonder intrigerende vermelding in de rekeningen van de grafelijkheid uit 1398, heeft letterkundige Frits van Oostrom veel schaatshistorici op het

verkeerde been gezet:

*XII piecstaffen voir mijn here mede te vlieghen mit ijsers aen de voeten*⁸

Deze 'ijsers aen de voeten' slaan namelijk niet op schaatsen, maar op ijzeren punten aan de uiteinden ('voeten') van stokken ('piecstaffen') die bij de vogeljacht (het zogenaamde 'vlieghen') werden gebruikt om vangnetten aan te bevestigen.⁹

Niko Mulder

Bronvermelding:

1. B.R. de Melker – Oorkondenboek van Amsterdam tot 1400 - supplement (1995), p. 54-55
2. M.J. Waale – De Arkelse oorlog, 1401-1412 (1990), p. 243.
3. J. Verdam - Over het woord 'schaats'. Bijdragen en mededeelingen Akademie van Wetenschappen 1907, p. 371-372
4. J. Verdam - Over het woord 'schaats'. Bijdragen en mededeelingen Akademie van Wetenschappen 1907, p. 374-375
5. Wiebe Blauw – Van glis tot klapschaats (2001), p. 96-97
6. Olaf Goubitz – Stepping through Time (2001), p. 249; 17
7. Dit es dat leven vander maghet van Sciedam, handschrift Koninklijke Bibliotheek, eind 15e eeuw
8. Frits van Oostrom – Het woord van eer (1987), p. 28
9. A. Janse, Ridderschap in Holland (2001), p. 346; Mededeelingen van de Vereeniging ter Beoefening der Geschiedenis van 's-Gravenhage, artikel Huizen van Holland, Henegouwen en Beijeren, p. 319: Coman Floris in den Haghe betaelt hr Jan Heerman van XII piecstaffen voir minen hée mede te vlieghen mit ijsers an de voeten, die aan te doen zetten, mit dat hire om virteerde, als hire om getoge was tot Rott'dam, als hi aenbrocht IIII oud.sc.

Oproep (2): Schaatstegels

De komende winter wordt in het Nederlands Tegelmuseum in Otterlo een tentoonstelling gehouden met tegels die iets met schaatsen of de winter te maken hebben.

Deze schaatstegels worden aangevuld met een deel uit de collectie van Anrie Broere

Het leek de organisatie van deze tentoonstelling een aardig idee om een aantal kopieën bijeen te brengen van tegels die aan de Elfstedenbrug hangen. Het is ons nl.

bekend dat een aantal Poolsterleden een

kopie van zo'n tegel hebben waar ze zelf op staan.

Een ieder die een steentje – in dit geval een tegeltje - aan deze tentoonstelling bij wil dragen wordt verzocht contact op te nemen met Anrie Broere of rechtstreeks met het museum(tel. 0318-591519, vragen naar de conservator Johan Kamermans). Bij voorbaat hartelijk dank voor de medewerking.

Anrie Broere

Niet de kleren, maar de schaatsen van De Keyzer

Al geruime tijd ben ik in het bezit van een paar Hollandse baanschaatsen. Deze heb ik ooit gekregen van een goede kennis woonachtig in de Alblasserwaard. Ik heb er helaas niet aan gedacht ze mee te nemen naar de voorjaarsbijeenkomst om ze daar eens rond te laten gaan. Daarbij zou wellicht wat meer info te verkrijgen zijn geweest.

Uit de afbeeldingen kun je wel het een en ander opmaken. Je ziet dat er in het ijzer een naam staat gestanst, maar deze is voor mij onbekend. Wie was deze W. de Keyzer? Wat deed deze persoon en waar kwam hij vandaan? In welke periode kan ik deze schaatsen onderbrengen?

Alle info omtrent dit paar schaatsen is natuurlijk van harte welkom.

Paul Mol

Oplissing Poolsterpuzzel 2

Was deze puzzel te moeilijk? Was de prijs die beschikbaar werd gesteld niet interessant genoeg? Of vinden verzamelaars puzzelen gewoon geen leuke bezigheid? Allemaal vragen die de redactie zich nu ongetwijfeld stelt, want er was maar één inzender.

Het digitale archief van de Leeuwarder Courant geeft op alle vragen van puzzel 2 een antwoord en bij mijn onderzoekje van dit zilveren schaatsje was ik zelf aange-naam verrast. De reden dat het schaatsje beschikbaar werd gesteld was het 25-jarig bestaan van de Friesche Ijsbond. Maar voor wie was dit schaatsje nu bestemd?

Veel antwoorden zijn te vinden in de Leeuwarder Courant van 25 november, 3 en 9 december 1910.

Hieronder de juiste antwoorden.

Vraag 1: Friesche Ijsbond spreekt over een.....?

b) verguld-zilveren Ijsbond-schaats

Vraag 2: Wat is de lengte van het schaatsje?

d) 75 mm

Vraag 3: Wie konden dit schaatsje bestellen?

c) ijsclubs aangesloten bij de Friesche Ijsbond

Vraag 4: Het schaatsje moest besteld worden voor?

c) 15 december 1910

Vraag 5: Wie stelde dit schaatsje beschikbaar?

d) het bestuur van de Friesche Ijsbond

Vraag 6: Aan wie kwam dit schaatsje toe?

d) degene die, op de schaats in 1911, de langste afstand had afgelegd om een wedstrijd te bezoeken

Vraag 7: In het verkrijgen van dit schaatsje gaan.....?

d) dames voor

Peter Bloemendaal uit Bennekom had alle antwoorden goed en is daarmee de winnaar van deze Poolsterpuzzel. De mok van het 100-jarig bestaan van de Elf-Stedenvereniging zal zijn weg naar hem vinden.

Harry Karssies

Poolsterpuzzel 3

We zullen nog één poging wagen om de animo voor de Poolsterpuzzel wat op te krikken en we houden het dit keer heel eenvoudig.

Hieronder ziet u een detail van een schaatsenmakersaffiche.

U hoeft slechts twee vragen te beantwoorden.

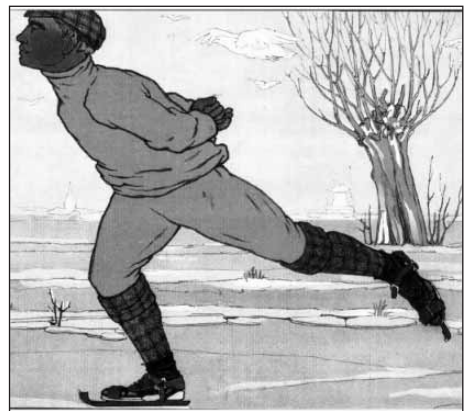
Vraag 1: Van welke schaatsenmaker was deze affiche? (gokken mag)

Vraag 2: In welke plaats was deze schaatsenmaker gevestigd?

Inzendingen per e-mail of post **vóór 11 november 2009** naar Niko Mulder.

De winnaar (evt. na loting) ontvangt een vooroorlogs foldertje (6 pagina's) van een Nederlandse schaatsenmaker.

Niko Mulder

Kouwe Drukte

Kouwe Drukte is een uitgave van de Stichting "De Poolster", verzamelkring van schaatsen en winterse objecten, en verschijnt driemaal per jaar. Misdrukken, bezorgfouten en dergelijke melden bij: **Wim van Herk, tel. 0180 663092, e-mail: secretariaat@stichtingdepoolster.nl**

Redactie-adres

Niko Mulder (schaatsen gerelateerde artikelen) Martin van der Bij (overigen)
Schoener 48-01 Landweg 50
8243 XT Lelystad 3833 VM Leusden

Redactieleden Kouwe Drukte en website

Martin van der Bij	033 4948901	m.vdbij@planet.nl
Matthy van Klaveren	0251 241492	matthy.klaveren@orange.nl
Marnix Koolhaas (web)	020 4681912	m.koolhaas@vpro.nl
Niko Mulder	0320 251663	n.mulder@hccnet.nl
Caroline van Staaveren (web)	023 5651597	redactie@stichtingdepoolster.nl
Nol Terwindt	0485-318056	nol.terwindt@inter.nl.net

Opmaak en druk

Drukkerij De Gans, Amersfoort

Bestuursleden Stichting "De Poolster"

Huib Snoep (<i>voorzitter</i>)	0252 688699	voorzitter@stichtingdepoolster.nl
Maarten Dijkstra (<i>secretaris</i>)	072 5610916	secretariaat@stichtingdepoolster.nl
Wim van Herk (<i>penningmeester</i>)	0180 663092	administratie@stichtingdepoolster.nl
Alex Kampinga (<i>contactpersoon veilingen</i>)	0598 398002	veilingcommissie@stichtingdepoolster.nl
Caroline van Staaveren (<i>contactpersoon redactie</i>)	023 5651597	redactie@stichtingdepoolster.nl

Ledenadministratie

Wim van Herk, Opperduit 476, 2941 AT Lekkerkerk, tel. 0180 663092

Stichting De Poolster

<http://www.stichtingdepoolster.nl> secretariaat@stichtingdepoolster.nl

Lidmaatschap

Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht € 23,- over te maken op gironummer 4324260 t.n.v. Stichting De Poolster met vermelding van naam en lidmaatschapsgeld 2009-2010. Graag dan ook uw adresgegevens doorgeven aan secretariaat@stichtingdepoolster.nl.

Kopij

Voor Kouwe Drukte nummer 37, december 2009, moet de kopij en oplossingen Poolsterpuzzel 3 uiterlijk 11 november 2009 binnen zijn. Bij voorkeur per e-mail (als bijlage), handgeschreven of getypt mag ook. Kleine berichtjes kunnen ook worden doorgebeld. Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij zijn verkrijgbaar bij de redactie.

De artikelen in Kouwe Drukte mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs niet worden gebruikt voor andere publikaties.

